

Dr. Csiby Andor,
Gyergyószentmiklós:

A székely közbirtokosságok megszervezése.

A „Keleti Ujság” egyik számában pályázati hirdetést olvastam, amely arra kérdésre vár feleletet, hogy: „Mi az erdélyi magyar kisebbség legjelentősebb problémája?”

Sokat gondolkoztam a kérdésen s végül arra a meggyőződésre jutottam, hogy ennek megállapítása igen könnyű és mégis igen nehéz. – Igen könnyű azért, mivel oly sok megoldásra váró feladat van, amelyek egytől-egyig mind életbevágóan fontosak; mégis nagyon nehéz abból a szempontból, hogy azok ne legyenek utópisztikusak, hanem megvalósíthatók. Egy részletében is megvalósítható életkérdés a magyarság szempontjából jóval többet eredményez, mint egy utópisztikus feladat, mely igen sok energiát öröl fel eredménytelenül.

A magyar kisebbség problémáinak megoldhatósága részint külső behatásoktól, részint pedig belső, önmagukban gyökerező indító okoktól függ s eszerint bírálhatjuk el azok megoldhatóságát is. Mig például az iskolakérdés, nyelvkérdés, közigazgatási decentralizáció stb. legnagyobb részben a mindenkori kormányok mentalitásától, jó vagy rosszindulatától függ, addig például a birtokvédelem, a még megmaradt vagyonok konzerválása, faji öntudat nevelése stb. legnagyobb részben vagy tisztán önmagukban rejlő erők kihatásai és következményei.

Az erdélyi magyarság céljainak valószínűbb elérhetése szempontjából ítélve meg a helyzetet, a magyarság legfontosabb feladatának még meglévő birtokállományának megvédését, konzerválását tartom.

Ezeknek a vagyonoknak megmentését és konzerválását amiál is inkább fő feladatnak tekintem, mivel egy anyagilag leromlott magyar kisebbségnek a szelleme károsan befolyásolja a magyarság küzdelmét a többi életbevágó problémák megoldásánál is.

Az erdélyi magyar kisebbség gazdasági életében igen jelentős tényezők a *székely közbirtokossági vagyonok*.

E székely közbirtokossági vagyonok keletkezésének ugyanazok voltak indító okai és ugyanaz volt a céljuk is: a kisebb arányilletmény tulajdonosoknak az arányosított közbirtok állományban való bennmaradása avégből, hogy ott, ahol kis arányrészeikkel céljaikat: legelőik fenntartását, községi, állami, iskolai terheik könnyebb hordozását nem tudják elérni, a közös csoportosulás által ezeket könnyebben elviselhetőbbé tegyék.

Nem szándékozom itten a közbirtokosságok jogtörténetét és az idők során történt fejlődését ismertetni, erre nézve csak utalok *Dr. Pál Gábor* csíkszeredai ügyvédnek ezt ismertető, alapos tudással megírt tanulmányára, melyből kitűnik, hogy a székely közbirtokosságok soha egy pillanatra sem tévesztették fenti céljaikat szem elől és e szándékaikat tételes törvények és rendeletek is elismerték és megerősítették.

E törvények és rendeletek mindenkor elismerték és biztosították a közbirtokosságok autonóm jogát ügyeik intézésében; az új erdőtörvény autonóm jogkörüket csak annyiban szűkítette meg, hogy a közbirtokosságok közgyűléseinek elnökéül a járásbirót rendelte ki és a járásbíró részére biztosított jogkör által e vagyonokat fokozottabb felügyelet alá helyezte.

Az igazságnak tartozom azonban annak megállapításával, hogy a közbirtokosságok vagyonkezelési politikája nem mindig üti meg azt a mértéket, amelyet eredményeiben és kihatásaiban jogosan várunk tőle.

Bármennyire is megcsonkította az agrárreform a közbirtokossági vagyonokat, nem tagadható, hogy még mindig elég nagy vagyonkomplexumot s erőt képviselnek. E vagyonkomplexumoknak azonban nemcsak az a rendeltetése, hogy tagjait a rendes évi fajtalékkal lássák el és némelykor egy-

egy vágterület eladásból némi kis összeghez juttassák, hanem emellett és főképpen az, hogy magasabb gazdaságpolitika bevezetése által tagjainak kulturáját, életstandardját és gazdasági megélhetését emelje, az egész székelyföldi gazdasági életre kihatóan is, készpénz állománya helyes elhelyezése és felhasználása, másrészt erdőbirtoka kitermelésénél új munkalehetőségek létesítése által.

A közbirtokossági vagyongazdálkodásban u. i. hiányzik ez a magasabb szempont, de másoldalról hiányzik az a körültekintő takarékoság és gondosság is, amelyet pedig egy közvagyon eredményes kezelése feltétlenül megkövetel.

A közbirtokosságok kebelében, amint ez minden közületnél elő szokott fordulni, igen sokszor belső villongások, egyenetlenségek keletkeznek, melyeknek levezetése igen sokszor tetemes anyagi és erkölcsi erőket semmisít meg és forgácsol szét. A közbirtokosságok közületébe is igen gyakran beférkőzik az egymás iránti bizalmatlankodás, mely a kedélyeket állandó izgalomban tartja, és igen sokszor a vezetőség megválasztásában nem a higgadt megfontolás és mérlegelés, hanem személyi ellentétek, rokonszenvek vagy ellenszenvek döntenek.

Ezek az előforduló jelenségek több esetben foglalkoztatták a járásbiróságokat is s innen merithette az állam felügyeleti hatósága azt a meggyőződését, melynek Hodor Viktor vezérfelügyelő a közbirtokosságok vagyoni kezelésének megváltoztatására tett javaslata alkalmával is hangot adott, – hogy a közbirtokossági vagyonok kezelése nem üti meg a kívánt mértéket, miért is az alapos reorganizációra szorul, ami pedig nem áll.

A hibát én egyrészt abban látom, hogy az egyes közbirtokosságok annak dacára, hogy keletkezésük és jogalapjuk ugyanaz és céljaik is közösek, mégis gazdasági életüket egymástól teljesen szeparálva élik le, egymással nem tartanak fenn semmiféle kapcsolatot, s így egymás életéről nem is tudnak semmit, egymás életének jó, vagy rossz tanulságait nem használják fel a maguk javára. Hányszor volt alkalmam tapasztalni, hogy mikor az erdőgondnokság egy-egy körrendeletét kiadott, napokig bolyongtak az igazgatóság tagjai az erdőgondnokságnál, hogy a rendeletet megmagyaráztassák

maguknak s végül a hány közbirtokosság, annyiféleképen intézte azt el vagy egyáltalán nem is vett tudomást róla.

Az egyes közbirtokosságok annyira különállóan élik a maguk életét, hogy tudok eseteket, mikor egyeseknek mai napig sincs meg szervezési szabályzatuk, vagy ahol meg is van, egymáséitól teljesen különbözőek. A szervezési szabályzatoknak egymással való összhangbahozására indult is meg Csikban egy akció, de különböző okok folytán kevés eredménnyel.

Nem mulaszthatom el itt megemlíteni, hogy vannak egyes közbirtokosságok, különösen amelyek erdővagyon mellett még fürdőüzemmel is bírnak, amelyeknek jogi helyzete igen kényessé vált azáltal, hogy a közbirtokosságok szervezését magában foglaló új erdőtörvény ilyen esetekre nem gondolva s a Regát előtt teljesen ismeretlen lévén a közbirtokosságok intézménye – nem is intézkedik. Az erdőtörvénynek ez a hiánya érzékenyen érezte hatását a közbirtokosságok szervezési szabályzatának elkészítésénél, de azt megelőzően az agrárreformnál is, s jól emlékezhetünk azokra az időkre, amikor a közbirtokosságok intézményének nem kellő ismerete vagy téves magyarázása folytán hatalmas perek keletkeztek, amelyek legnagyobb részben csak arra voltak jók, hogy a közbirtokosságoknak még pernyerés esetén is tetemes károkat okozzanak.

Igen sok apróbb hibát és mulasztást tudnék itt még felsorolni a közbirtokosságok jelenlegi életéből, amelyekről nem állítom, hogy öntudatosan követnének el; azt azonban állítom, hogy a közbirtokosságok élete reorganizációra szorúl. Nem olyan értelemben, amint azt Hodor Viktor vezérfelügyelő értette és érti, hanem olyan értelemben, hogy a közbirtokosságoknak épen azon erejőknél fogva, melyet vagyoni helyzetüknél fogva még ma is reprezentálnak, hatalmasabb közgazdasági tevékenységet kell kifejteniök, sőt közgazdasági irányító tényezőkké kell válniok.

Nagyon természetes, hogy ezt egymástóli elzárkozottságukkal nem érhetik el, hanem csak úgy, hogyha vagyonuk jobb kihasználhatósága, másrészt esetleges veszélyek és támadások hatásosabb kivédése céljából összes anyagi és erkölcsi erejüket egyesítik.

Ezt az egyesítést én nem tudom másképp elképzelni, mint úgy, hogyha szindikátusba tömörülnek.

Hogy a közbirtokosságoknak magasabb közgazdasági politikát kell kifejteniök s ezáltal a Székelyföldre nehezedő általános gazdasági és pénzügyi helyzeten is könnyíteniök kell; hogy e magasabb közgazdasági politika folytatása az embereknél már belső szükségessé vált, – bizonyítja az a körülmény is, hogy erre nézve már kidolgozott javaslatok is állanak rendelkezésünkre, így például Brassay Sándor tölgyesi bankhivatalnoknak értékes tanulmánya a közbirtokossági vagyonok kommerciálizálásáról.

Brassaynak tanulmányára, mely a közbirtokosságok bel- és külső életéről igen helyes megállapításokat tartalmaz, ez alkalommal csak az a megjegyzésem, hogy amennyiben lehetséges is lenne a közbirtokossági vagyonok kommerciálizálása, azt az egyes közbirtokosságok a maguk külön szeparált életmódjukkal soha sem valósíthatják meg, csupán csak a közös irányítás: a *szindikátus* útján, melynek feladata lenne a szükséges és helyesnek ítélt tervek és javaslatok kidolgozása.

Félreértések elkerülése végett ki kell jelentenem, hogy én a szindikátust nem úgy képezem el, mintha ezáltal az egyes közbirtokosságok autonóm jogköre csorbulást szenvedne; nem; hanem úgy képezem, mint például a bankszindikátust is, mely irányító és jótékony befolyást gyakorol a kebelébe tartozó egyes pénzintézetekre; javaslatokat dolgoz ki és befolyását érvényesíti az őket érdeklő törvények és rendeletek meghozatalánál, másrészt örökös tagintézetei felett és az őket érhető támadásokat és veszélyeket a maga nagy erkölcsi erejével kivédi.

Ebben az értelemben a közbirtokosságok szindikátusának óriási és egyuttal gyönyörű feladata lenne ott, ahol a közbirtokosságok beléletében akár személyi, akár vagyoni tekintetben differenciák merülnek fel, mert egy kebelében alakitandó állandó választott bírósággal elejét tudná venni igen nagy erkölcsi és anyagi értékek elpusztulásának, másrészt elejét venné annak, hogy ezekkel az ügyekkel a nagy nyilvánosság állandóan foglalkozzék, igen sokszor nem a kívánt jóhiszemőséggel és részrehajlatlansággal s ezenkívül a bíró-

ságok is meg lennének kimélve ezekkel az ügyekkel való megterheltségüktől.

A szindikátusnak az elmondottakon kívül feladata lenne a közbirtokosságok kataszterének felállítása, a közbirtokosságokat illető jogok és kötelezettségek nyilvántartása, a törvények és rendeletek egységes végrehajtásában az egyes birtokosságoknak való segítségnyújtás, vélemény- és tanácsadás minden közbirtokosságot érintő esetekben, sőt külön-külön is az egyes közbirtokosságok sajátos egyéni viszonyai és természete szerint; összegyűjtése és nyilvántartása az egyes speciális jogi természettel bíró régi és újabb törvényeknek és rendeleteknek és az élet ezerféle változatai folytán előállható minden néven nevezendő eshetőségekben a közbirtokosságok részére utmutatás és tanácsadás.

Hogy a közbirtokosságok egy ilyen tanácsadó iroda felállítása esetén a felesleges jöves-menések megszűnése folytán mekkora anyagi megtakarítást érnének el, azt felesleges hangsúlyoznom.

A közbirtokosságoknak e szindikátusokban való tömörülése az anyagiakon kívül jótékonyan éreztetné hatását erkölcsi tekintetben is, amennyiben megbecsülendővé tenné az egyesülésben rejlő erőt, megismertetné úgy az egyesekkel, mint a közbirtokosságokkal a „mindent a közért”, az „egy az egészért s az egész az egyért” elvét, öntudatosabb, bizakodóbbá tenné őket és nagy lelki megnyugvást keltene bennök abban a tekintetben, hogy érdekeik felett egy tőlük független, intrikáktól, egyéni érdekektől mentes erkölcsi testület örökösök.

Ami a szindikátus megszervezését illeti, ezt egyedül helyesnek úgy képzelem el, hogyha a megalakult szindikátus vármegyénként, vagy nagyobb járásonként irodát tartana fenn, amelyek egymással állandó összeköttetésben állnának, de amelyek az egyes, csakis őket érintő kérdésekben teljes önállósággal járnának el. A szindikátus hatásköre és az egyes közbirtokosságokkal való viszonya egy szervezeti szabályzatban lenne lefektetendő, melynek összeállítása egy külön e célra kiküldendő bizottságnak lenne a feladata.

Az itt elmondottak alapján tisztelettel van szerencsém határozati javaslatomat az alábbiakban előterjeszteni:

Javaslatommal preventív intézkedést akarok provokálni. Csík vármegyében a közbirtokosság előtt óriási feladat áll. Vele, az ő segítségével segíthetünk mindenben; iskolai, egyházi ügyeket támogatásával intézhetünk el. A székely közvagyon az egyetlen, amely még ma a székelység talpa alatt van. Ha ezt is sikerül székely fajunk alól kihuzni, akkor nem marad számára egyéb, csak a koldusbot. A közbirtokosság tudja a kötelességét a magyarság kulturális kötelezettségei tekintetében; a közbirtokosságok azonban teljesen szeparáltan élik az életüket és egymásról alig tudnak valamit. Ha ellenben szindikátusba tömörülnek, úgy egyik segíthet a másikon és mindig oda összpontosíthatjuk a segítséget, ahol a legnagyobb szükség van arra.

Dr. Gyárfás Elemér elnök:

Mielőtt a szakosztály egyhangulag elfogadná a javaslatot, kénytelen vagyok néhány megjegyzést tenni hozzá: Nem tartom helyesnek, hogy a Magyar Párt a pártközpontok útján keresse meg a közbirtokosságokat a közbirtokosszindikátus megalakítása érdekében, hanem javaslom, hogy a csíkvármegyei közbirtokosság részéről történjen meg a kezdeményezés. Kérem odamódosítani a javaslatot, hogy azok az urak, akik a bizottság tagjaiul Csík vármegye részéről vannak javasolva, hogy ők keressék meg Háromszéket és Udvarhelyt és mint előkészítő-bizottság forduljanak a közbirtokosságokhoz, mert annak, hogy a Magyar Párt maga kezdeményezze az akciót, különböző nehézségei vannak. Szükségtelennek tartom azt is, hogy munkájukról nekünk jelentést tegyenek; bízom benne, hogy úgy is megteszik a megfelelő intézkedéseket.

A Szakosztály Dr. Csiky Andor javaslatait az elnöki előterjesztés értelmében módosított szövegezés mellett egyhangulag elfogadja és ehhez képest kimondja, hogy:

A székely közbirtokosságnak részint közgazdasági okokból, részint a beléletükben előforduló erkölcsi és anyagi surlódások eredményesebb elintézése, a tömörü-

lésből származó előnyök kivivása, végül a közbirtokossági vagyonok tulajdonjoga, vagy kezelésének megváltoztatása tárgyában bárhonnán eredhető intézkedések kivédhetése céljából a Szakosztály szükségesnek és hasznosnak tartja a közbirtokosságoknak szindikátusban való tömörülésüket.

Évégből kezdeményező és szervező bizottságot alakít egyelőre Csíkvármegye részére: Dr. László Dezső kamarai képviselő elnöklete alatt Dr. Pál Gábor, Dr. Benke Antal, Dr. Csiby Andor, Dr. Kovács Károly és Dr. Sándory Mihály tagokból s ezt megbizza, hogy a szomszédos Háromszék és Udvarhely vármegye részére szintén kezdeményezzék hasonló bizottságok alakítását s azokkal magukat egységes bizottsággá egészítsék ki, mely bizottságoknak feladata egyöntetűen eljárni a szervezés tekintetében, kötelessége a szindikátusi szervezési szabályzatot elkészíteni és annak megalakítása érdekében az összes előkészítő lépéseket megtenni.